

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2020. gada 16. jūlijā

lietā Nr. 2019-23-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

piedaloties pieteikuma iesniedzējas – SIA „Spilbridge & Partners” – pilnvarotajiem pārstāvjiem Elīnai Čakstei un Oskaram Jonānam,

un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Andrejam Stupinam,

ar tiesas sēdes sekretāri Annu Elizabeti Šakari,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28. pantu,

Rīgā 2020. gada 11. un 16. jūnija tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

„Par Civilprocesa likuma 464. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 1998. gada 14. oktobrī pieņēma Civilprocesa likumu, kas stājās spēkā 1999. gada 1. martā. Civilprocesa likuma 57. nodaļa regulē tiesvedību kasācijas instances tiesā. Šajā nodaļā ietilpstošais 464. pants tā sākotnējā redakcijā noteica kārtību, kādā Augstākās tiesas Senāta senatoru kolēģija rīcības sēdē izlemj jautājumu par civillietas nodošanu izskatīšanai kasācijas kārtībā.

Saeima 2008. gada 22. maijā pieņēma likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā”, ar kuru citstarp tika grozīts Civilprocesa likuma 57. nodaļā ietvertais

tiesiskais regulējums. Kopš šo grozījumu spēkā stāšanās 2008. gada 1. jūlijā Civilprocesa likuma 464. pants noteic kārtību, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā.

Ar 2014. gada 30. oktobra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” un 2015. gada 12. februāra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” Civilprocesa likuma 464. panta pirmajā daļā (turpmāk – apstrīdētā norma) tika izdarīti redakcionāli grozījumi. Apstrīdētā norma redakcijā, kas ir spēkā no 2015. gada 1. marta, nosaka:

„Lai izlemtu jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, kasācijas sūdzības, pretsūdzības un protestus pēc šā likuma 460. panta pirmajā daļā un 463. panta trešajā daļā noteikto paskaidrojumu iesniegšanas termiņa izbeigšanās izskata Augstākās tiesas rīcības sēdē departamenta priekšsēdētāja noteiktā kārtībā izveidota tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā.”

2. Pieteikuma iesniedzēja – SIA „Spilbridge & Partners” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam, jo neparedz kasācijas sūdzības iesniedzēja tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Pieteikuma iesniedzēja kā lietas dalībiece pārsūdzējusi apelācijas instances tiesas spriedumu civillietā kasācijas kārtībā. Augstākās tiesas tiesnešu kolēģija rīcības sēdē nolēmusi atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības. Pieteikuma iesniedzējai neesot sniegta informācija par tiesnešiem, kas izlems jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, kā arī neesot nodrošinātas tiesības pieteikt tiem noraidījumu. Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka gadījumā, ja tai šādas tiesības tiktu nodrošinātas, tā būtu pieteikusi noraidījumu vienam no tiesnešu kolēģijas sastāvā ietilpstošajiem tiesnešiem.

No Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietot personas tiesības pieteikt noraidījumu tiesai vai atsevišķiem tiesnešiem. Taču apstrīdētā norma neparedzot lietas dalībnieku tiesības uzzināt, kuri tiesneši lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, un pieteikt tiem noraidījumu. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežojot personai Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteiktās pamattiesības. Šis pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemtu tiesību normu, un tam esot leģitīms mērķis, proti, tas ļaujot nodrošināt ātrāku tiesvedības procesu. Taču šāds ierobežojums neesot samērīgs, jo tā leģitīmo mērķi varot sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem,

piemēram, nosakot īsu, bet saprātīgu termiņu, kurā lietas dalībnieki varētu pieteikt noraidījumu tiesnešiem, vai paredzot valsts nodevu par šīs procesuālās darbības veikšanu.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.³ panta otro daļu lietas dalībnieki varot pieteikt noraidījumu tiesnesim, kas izskata lietu kasācijas kārtībā, tikai pēc tam, kad kasācijas tiesvedība ir ierosināta. Taču samērīgāk būtu piešķirt lietas dalībniekiem tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kuri lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, jo viņu lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību esot galīgais nolēmums civillietā. Labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajā normā noteiktā pamattiesību ierobežojuma, neesot lielāks par kaitējumu, kas nodarīts kasācijas sūdzības iesniedzējam. Civilprocesa likumā jau esot paredzēti būtiski šķēršļi, kas traucējot kasācijas sūdzības iesniedzējam panākt kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Proti, Civilprocesa likuma 464.¹ pants piešķirot tiesnešu kolēģijai plašu vērtēšanas brīvību, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Savukārt šā likuma 464. panta 4.¹ daļa paredzot, ka lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt sastādīts, nenorādot tajā motivāciju. Iespēja pieteikt noraidījumu tiesnešu kolēģijai mazinātu kaitējumu kasācijas sūdzības iesniedzēja tiesībām panākt kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Sabiedrības interesēm netikšot nodarīts būtisks kaitējums, ja kolēģija atteiksies ierosināt kasācijas tiesvedību pēc tam, kad kasācijas sūdzības iesniedzējam tiks dota iespēja saprātīgā termiņā pieteikt noraidījumu tiesnešiem. Tā kā tiesnešu kolēģijai ir piešķirta plaša vērtēšanas brīvība, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, un pat viena tiesneša viedoklis var būt pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai, esot svarīgi, lai katrs tiesnešu kolēģijas sastāvā esošais tiesnesis būtu objektīvs. Tādēļ kasācijas sūdzības iesniedzējam esot nodrošināmas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējas pārstāvji Elīna Čakste un Oskars Jonāns papildus uzsvēra to, ka arī viena tiesneša viedoklim var būt izšķiroša nozīme, lemjot par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Nevarot piekrist tam, ka civilprocesa ietvaros būtu pieļaujams nodrošināt zemāku tiesas objektivitātes standartu nekā kriminālprocesā, un kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadiju nevarot uzskatīt par vienkāršu procesuālu starpposmu civilprocesā. Personas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, nevarot tikt nodrošinātas tad, ja personai būtu jāpiesaka noraidījums šiem tiesnešiem, nemaz nezinot tiesnešu kolēģijas sastāvu. Vērtējot apstrīdētās

normas satversmību, esot jāņem vērā arī tas, ka lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt sastādīts rezolūcijas veidā, nenorādot tā motivāciju.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lietas dalībnieka tiesības pieteikt noraidījumu esot viens no tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļiem, kas palīdzot izslēgt šaubas par tiesneša spēju objektīvi izspriest lietu. Personas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem izrietot no tiesas objektivitātes jeb neitralitātes garantijas, kas esot uzskatāma par vienu no Satversmes 92. panta pirmā teikuma elementiem. Izskatāmajā lietā esot vērtējams tas, vai likumdevējs ir nodrošinājis šo garantiju attiecībā uz kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā.

Kasācijas instances tiesā galvenā nozīme esot nevis pušu interesēm, bet gan publiski tiesiskajām interesēm. Neesot pamatoti kasācijas instances tiesā pretstatīt lietas dalībnieku intereses un publiski tiesiskās intereses, it kā tās būtu savstarpēji izslēdzošas. Starp šīm interesēm pastāvot pakārtotības attiecības. Tas, cik lielā mērā kasācijas instances tiesā ir aizsargājamas lietas dalībnieku intereses un cik lielā mērā – publiski tiesiskās intereses, esot likumdevēja izšķiršanās jautājums. Ņemot vērā to, ka kasācijas instance ir trešā tiesu instance un kasācijas kārtībā ir vērtējami tikai tiesību normu piemērošanas jautājumi, uz tiesvedību kasācijas instancē nevarot attiecināt tādas pašas prasības par iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem kā, piemēram, uz pirmās instances tiesu, kurā lieta tiek skatīta pēc būtības.

Satversmes tiesa 2018. gada 15. marta spriedumā lietā Nr. 2017-06-01 esot atzinusi par neatbilstošām Satversmes 92. panta pirmajam teikumam Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas, kas neparedzēja lietas dalībniekiem tiesības pieteikt noraidījumu apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kuri izlemj jautājumu par apelācijas tiesvedības ierosināšanu. Atšķirībā no lietas Nr. 2017-06-01, izskatāmajā lietā esot vērtējama tiesību norma, kas regulē tiesvedību kasācijas instances tiesā. Turklāt apstrīdētā norma regulējot tiesvedību civillietās, nevis administratīvo pārkāpumu lietās. Starp šīm lietu kategorijām pastāvot būtiskas atšķirības, tostarp attiecībā uz valsts pienākumu nodrošināt iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām izrietot, ka civillietās taisnīgas tiesas garantijas nav obligāti jānodrošina pēc tikpat augstiem standartiem kā krimināllietās un administratīvo pārkāpumu lietās.

No Satversmes tiesas judikatūras izrietot, ka Satversmes 92. pants aizsargā personas subjektīvās tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem tikai tādā gadījumā,

ja tas ir vienīgais līdzeklis tiesas objektivitātes nodrošināšanai, un šis Satversmes pants neprasot, lai vienlaikus būtu paredzēti vairāki tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļi. Tāpat Satversmes tiesa esot atzinusi, ka tiesas objektivitāti ir iespējams nodrošināt dažādos veidos.

Kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā tiesas objektivitāti nodrošinot vairāki līdzekļi. Atbilstoši Civilprocesa likuma 464. panta trešajai daļai lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību varot tikt pieņemts tikai koleģiāli un vienbalsīgi. Satversmes 83. pantā esot ietverts tiesnešu neatkarības princips, kas prasot, lai tiesu sistēma nodrošinātu gan tiesas neatkarību kopumā, gan arī tiesneša neatkarību katrā konkrētajā lietā. Savukārt likumā „Par tiesu varu” esot noteikts tiesas pienākums, izskatot jebkuru lietu, noskaidrot objektīvo patiesību, kā arī tiesneša pienākums atstatīties, ja pastāv jebkādi apstākļi, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti. Satversmes tiesa esot atzinusi, ka noraidījuma institūts ir pakārtots tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas un ka tieši tiesnesis, kas izskata konkrēto lietu, ir atbildīgs par to, lai būtu nodrošinātas personas tiesības uz objektīvu tiesu. Arī tiesnesim, kas lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā, esot pienākums atstatīties, ja pastāv tādi apstākļi, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti. Šādas prasības izrietot arī no starptautiskajiem un nacionālajiem tiesnešu uzvedības un ētikas standartiem.

Civilprocesa likumā lietas dalībniekiem esot noteiktas tiesības pieteikt noraidījumu pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kuri izskata civillietu pēc būtības un pieņem spriedumu, ar kuru prasība tiek apmierināta vai noraidīta. Lēmumam par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību varot būt galīgā noregulējuma raksturs, taču šis lēmums neesot uzskatāms par kasācijas instances tiesas spriedumu. Tiesnešu kolēģija izvērtējot kasācijas sūdzības pirmšķietamo pamatotību. Ja tiesnešu kolēģija atsakās ierosināt kasācijas tiesvedību, tā nepaužot piekrišanu pārsūdzētā sprieduma motivācijai, bet vienīgi secinot, ka tajā nav pieļauti acīmredzami materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumi, kas noveda vai varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas. Kasācijas sūdzības izskatīšana rīcības sēdē esot procesuāls starpposms pirms lietas izskatīšanas kasācijas instances tiesā. Tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem lietas dalībniekiem tiekot nodrošinātas pēc kasācijas tiesvedības ierosināšanas. No Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizrietot prasība obligāti nodrošināt lietas dalībniekiem tādu pašu iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešu kolēģijai arī kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā.

Arī citās procesuālo tiesību normās esot paredzēts, ka noraidījumu tiesnešiem var pieteikt tikai tad, kad lieta tiek skatīta pēc būtības, nevis tad, kad

tiek izlemti procesuāla rakstura jautājumi. Tādēļ esot pieļaujams tas, ka lietas dalībniekiem kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā nav piešķirtas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem. Pretējā gadījumā šādas tiesības būtu nepieciešams nodrošināt arī visos citos gadījumos, kad tiek izlemts jautājums par tiesvedības ierosināšanu jebkurā instancē. Šāda tiesiskā kārtība nelabvēlīgi ietekmēsot tiesas spriešanu, jo negodprātīgas personas varēsot to izmantot, lai traucētu lietu sadali pēc nejaušības principa.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis Andrejs Stupins papildus norādīja, ka varot rasties netipiskas situācijas, kad lietas dalībnieki kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā informē Augstāko tiesu par to, ka konkrētu tiesnešu objektivitāte ir apšaubāma. Augstākā tiesa varot izvērtēt šīs šaubas, ja tā uzskata šādu vērtējumu par nepieciešamu. Ja lietas dalībniekiem tiktu paredzētas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, šādas tiesības būtu jānosaka arī tiesvedības ierosināšanas stadijā pirmās instances un apelācijas instances tiesā. Šāda kārtība apgrūtinātu tiesu darbu un radītu iespēju negodprātīgiem lietas dalībniekiem izvairīties no lietu sadales pēc nejaušības principa.

Tas, ka praksē kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā tiesnešu kolēģijas mēdz izlemt lietas dalībnieku pieteiktos noraidījumus, bet pēc tiesnešu kolēģijas lēmuma pieņemšanas saņemtos iebildumus par tiesneša objektivitāti Augstākā tiesa vērtē kā jaunatklātus apstākļus, liecinot par apstrīdētās normas iekšējo pilnīgumu un efektivitāti. Proti, apstrīdētā norma ļaujot Augstākajai tiesai netipiskos gadījumos izvērtēt lietas dalībnieka šaubas par konkrēta tiesneša objektivitāti.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Tieslietu ministrija norāda, ka kopumā pievienojas Saeimas atbildes rakstā ietvertajiem argumentiem, taču uzskata, ka apstrīdētās normas satversmība vērtējama, noskaidrojot tajā noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi un apsverot ierobežojuma samērīgumu.

Satversmes 83. pantā esot ietverts tiesnešu neatkarības princips, kas prasot, lai tiesu sistēma nodrošinātu gan tiesu neatkarību kopumā, gan arī tiesneša neatkarību katrā konkrētajā lietā. Savukārt likumā „Par tiesu varu” esot noteikts tiesas pienākums, izskatot jebkuru lietu, noskaidrot objektīvo patiesību. Turklāt šā likuma 14. pants nosakot tiesneša pienākumu atstatīties no lietas izskatīšanas, ja pastāv apstākļi, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti. Arī Civilprocesa

likuma 19. panta pirmajā daļā esot noteikts, kādos gadījumos tiesnesis nav tiesīgs piedalīties lietas izskatīšanā, bet šā panta otrajā daļā paredzēts tiesneša pienākums šādos gadījumos atstatīties no lietas izskatīšanas. Turklāt tiesnešu kolēģija rīcības sēdē lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemot vienbalsīgi. Tātad gan Satversmē, gan likumā „Par tiesu varu” un Civilprocesa likumā esot paredzētas tiesneša neatkarības garantijas.

Satversmes tiesa esot atzinusi, ka tiesneša noraidījuma institūts ir pakārtots tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas un atbildība par lietas objektīvu izskatīšanu gulstas visupirms uz konkrēto tiesnesi, kas izskata lietu. Lai kvalificētos tiesneša, it sevišķi kasācijas instances tiesas tiesneša amatam, personai vajagot būt spējīgai pēc savas iniciatīvas vai pēc lietas dalībnieku norādes identificēt gadījumus, kad tās dalība lietas izskatīšanā nav pieļaujama. Ja kasācijas instances tiesas tiesnesis tomēr nav ievērojis savu pienākumu atstatīties no lietas izskatīšanas, tas varot būt pamats lietas jaunai izskatīšanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemtu tiesību normu, un tam esot leģitīms mērķis – atslogot kasācijas instances tiesu un nodrošināt lietu izskatīšanu saprātīgā termiņā. Apstrīdētā norma ļaujot ietaupīt tiesas resursus un laiku. Ja kasācijas instances tiesai būtu pienākums formāli informēt lietas dalībniekus par iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešu kolēģijai, varētu palielināties tiesas noslodze un pagarināties lietu izskatīšanas termiņi, sevišķi tādos gadījumos, kad lietas dalībnieki saziņai izmanto adresi ārvalstī. Likumdevējs esot paredzējis arī citus mehānismus kasācijas instances tiesas noslodzes mazināšanai, un kasācijas instances efektīvu funkcionēšanu varot nodrošināt tikai vairāku šādu līdzekļu paralēla pastāvēšana. Par saudzējošāku līdzekli leģitīmā mērķa sasniegšanai nevarot uzskatīt tādu tiesisko regulējumu, kas paredzētu lietas dalībnieku informēšanu par tiesnešu kolēģijas sastāvu un īsu termiņu noraidījuma pieteikšanai. Par saudzējošāku līdzekli leģitīmā mērķa sasniegšanai nevarot uzskatīt arī tādu tiesisko regulējumu, kas paredzētu pienākumu samaksāt valsts nodevu par noraidījuma pieteikšanu, jo šāda kārtība neesot paredzēta nevienā tiesu instancē.

Kasācijas instances tiesā nozīme esot gan lietas dalībnieku interesēm, gan publiski tiesiskajām interesēm. No Civilprocesa likuma tiesiskā regulējuma izrietot, ka likumdevējs lielāku nozīmi kasācijas tiesvedībā piešķīris publiski tiesiskajām interesēm. Kasācijas instances tiesas galvenā funkcija esot nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu un tiesību tālākveidošanu, tādējādi

kalpojot visas sabiedrības interesēm. Tādēļ sabiedrības ieguvums no ātrākas un efektīvākas lietu izskatīšanas kasācijas instancē esot lielāks par personas tiesībām nodarīto kaitējumu. Rīcības sēdes institūts kasācijas instances tiesā esot paredzēts tādēļ, lai kasācijas kārtībā tiktu skatītas tikai tādas lietas, kuru ietvaros risināmajos tiesību jautājumos nav vienveidīgas tiesu prakses vai ir nepieciešama tiesību tālākveidošana. Tiesībām pieteikt noraidījumu būtiskāka nozīme esot pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā, kas izskata lietu pēc būtības, nevis kasācijas instances tiesā, kur galvenā nozīme esot tieši publiski tiesiskajām interesēm.

Tiesas sēdē Tieslietu ministrijas pārstāves Laila Medina un Dagnija Palčevska papildus uzsvēra to, ka tiesnešu kolēģija lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību ir tiesīga pieņemt tikai vienbalsīgi. Šī tiesiskā kārtība kopsakarā ar tiesnešu pienākumu atstatīties no lietas izskatīšanas, ja pastāv apstākļi, kas rada šaubas par viņu objektivitāti, nodrošinot tiesas objektivitāti šajā tiesvedības procesa stadijā. Turklāt lietas dalībniekiem neesot liegts šajā tiesvedības procesa stadijā pieteikt noraidījumu, pamatojoties uz Civilprocesa likumā ietvertu vispārējo noraidījuma institūta regulējumu, un no Augstākās tiesas prakses izrietot, ka šādi lietas dalībnieku pieteiktie noraidījumi tiek izskatīti pēc būtības.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Apstrīdētajā normā neesot paredzēta lietas dalībnieka informēšana par tiesnešu kolēģijas sastāvu un iespēja pieteikt noraidījumu tajā ietilpstošajiem tiesnešiem. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežojot personas pamattiesības, kas ietvertas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā. Šis pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieņemtu tiesību normu, taču esot apšaubāms tā samērīgums.

Satversmes tiesa esot atzinusi, ka Latvijā kasācijas instances tiesā, it sevišķi civilprocesā, izšķiroša nozīme ir publiski tiesiskajām interesēm, jo strīds starp pusēm tiek skatīts pēc būtības pirmajās divās tiesu instancēs. Lai kasācijas instances tiesa varētu pienācīgi veikt savas funkcijas, proti, izlemt principiālus materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanas jautājumus, likumdevējam to vajagot iespēju robežās atslogot no nepamatotu sūdzību izskatīšanas.

Lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību varot tikt pieņemts tikai vienbalsīgi. Proti, ja ir šaubas par nepieciešamību ierosināt kasācijas tiesvedību, tiesnešu kolēģija pieņemot lēmumu par kasācijas tiesvedības

ierosināšanu. Tādējādi likumdevējs esot parūpējies arī par citu personu interešu aizsardzību, jo kasācijas instances tiesa sniedzot tiesību normu interpretāciju, kas varot būtiski ietekmēt daudzu personu tiesības dažādos tiesvedības procesos. Kasācijas sūdzības izskatīšana rīcības sēdē esot paredzēta, lai citstarp nodrošinātu to, ka kasācijas kārtībā tiek izskatītas lietas, kurās ir strīds tieši par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem, un novērstu personu nepamatotu vēršanos tiesā.

Kasācijas sūdzības iesniedzējam esot nodrošināmas tiesības saņemt informāciju par tiesnešu kolēģijas sastāvu, jo nevarot tikt ierobežotas lietas dalībnieku tiesības saņemt informāciju par tiesvedības gaitu atsevišķās tiesvedības procesa stadijās. Demokrātiskā sabiedrībā tiesas objektivitāte esot cieši saistīta ar uzticēšanos tiesu varai. Tādēļ esot svarīgi nodrošināt lietas dalībniekiem iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem visās tiesvedības procesa stadijās. Ikvienam tiesnesim, kura objektivitāte varētu tikt apšaubīta, esot jāatstatās no lietas iztiesāšanas, bet lietas dalībniekiem vajagot būt nodrošinātām tiesībām pieteikt noraidījumu tiesnešiem, ja tam ir objektīvs pamats.

Apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums neesot samērīgs. Tiesiskais regulējums, kas paredzētu lietas dalībnieku informēšanu par tiesas sastāvu un piešķirtu viņiem tiesības pieteikt noraidījumu tajā ietilpstošajiem tiesnešiem, netraucētu tiesvedības procesa efektīvu norisi un vienlaikus stiprinātu uzticēšanos tiesu varai.

Tiesībsarga pārstāve Santa Tivaņenkova tiesas sēdē sniedza papildu paskaidrojumus par tiesībsarga viedoklī norādītajiem argumentiem.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras docente *Dr. iur. Daina Ose* – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Noraidījuma institūts esot viens no tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļiem. Likumā „Par tiesu varu” un Civilprocesa likumā jau esot paredzēts tiesneša pienākums atstatīties no lietas izskatīšanas, ja pastāv apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti. Tādējādi likumdevējs esot radījis mehānismu, kas prasot, lai pats tiesnesis pirms jebkura jautājuma izlemšanas izvērtē savu objektivitāti un neitralitāti.

Tiesnesis esot tiesīgs atstatīties no lietas izskatīšanas, tiklīdz viņš konstatējis tādu apstākļu, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti, arī tad, ja vēl nav izlemts jautājums par tiesvedības ierosināšanu attiecīgās instances tiesā. Savukārt lietas dalībniekam saskaņā ar Civilprocesa likuma 20. panta otro daļu

esot tiesības pieteikt noraidījumu tikai pēc tiesvedības ierosināšanas attiecīgās instances tiesā. Tādēļ nebūtu pamatoti un samērīgi kasācijas instances tiesā piešķirt lietas dalībniekiem šādas tiesības jau pirms kasācijas tiesvedības ierosināšanas.

Kasācijas instances tiesa neizspriežot lietas dalībnieku strīdu, bet tikai pārbaudot tiesību normu piemērošanas pareizību, tāpēc kasācijas instances tiesā izšķiroša nozīme esot nevis pušu interesēm, bet publiski tiesiskajām interesēm. Lai tiesnešu kolēģija pieņemtu lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, tai vajagot konstatēt, ka tas nepieciešams publisko interešu aizsardzībai. Satversmes tiesa esot atzinusi, ka kasācijas instances tiesas rīcības sēdes mērķis ir nodrošināt, lai kasācijas kārtībā tiktu izskatītas tādas lietas, kurās nepieciešams risināt tiesību normu piemērošanas jautājumus, kā arī novērst personu nepamatotu vēršanos tiesā.

Civilprocesa likumā noteiktā kārtība, kādā tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, ietverot vairākus elementus, kas nodrošinot tiesnešu kolēģijas lēmuma objektivitāti. Proti, tiesnesim esot pienākums atstatīties no šā jautājuma izlemšanas, ja pastāv apstākļi, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti. Turklāt lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību varot tikt pieņemts tikai vienbalsīgi.

Tiesas sēdē Daina Ose papildus uzsvēra atšķirības starp dažādām tiesvedības procesa stadijām civilprocesā un norādīja, ka, ņemot vērā kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijas raksturu, normatīvajos aktos paredzētie līdzekļi atzīstami par pietiekamiem tiesas objektivitātes nodrošināšanai. Likumdevējs esot tiesīgs kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā papildus paredzēt arī noraidījuma institūtu, taču tāda praksē iedibināta kārtība, ka lietas dalībnieki piesaka noraidījumus Augstākās tiesas tiesnešiem, nezinot tiesnešu kolēģijas sastāvu, neesot pareiza.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektors Mg. iur. Mārcis Krūmiņš – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lai gan apstrīdētā norma neparedz lietas dalībnieka tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, Civilprocesa likumā esot paredzēti mehānismi, kas atsverot šo ierobežojumu. Proti, saskaņā ar Civilprocesa likuma 464. panta trešo daļu kasācijas tiesvedība civillietā esot ierosināma, ja kaut viens no tiesnešiem uzskata, ka lieta ir jāizskata kasācijas instancē. Tātad likumdevējs esot paredzējis iespēju, ka atsevišķam tiesnesim varētu būt subjektīvs viedoklis šajā jautājumā. Tādēļ

likumdevējs noteicis, ka jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu izlemj trīs tiesneši koleģiāli. Tādējādi tiek novērsta vai vismaz mazināta atsevišķa tiesneša subjektīvās attieksmes ietekme kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā, kā arī nodrošināta procesuālā ekonomija.

Izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. pantam, esot jāapsver, vai ir iespējami tādi gadījumi, kad visi trīs tiesneši, kas lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, subjektīvi izlemtu šo jautājumu par labu konkrētam lietas dalībniekam.

Tiesas sēdē Mārcis Krūmiņš paskaidroja savā rakstveida viedoklī norādītos argumentus, kā arī uzsvēra, ka tiesas objektivitāti kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā primāri nodrošina tiesneša pienākums atstatīties no lietas izskatīšanas, ja pastāv šaubas par viņa objektivitāti. Savukārt praksē iedibinātā kārtība, kādā tiek izskatīti kasācijas sūdzību iesniedzēju pieteiktie noraidījumi, izjaucot Civilprocesa likumā ietvertā regulējuma sistēmu un varot izraisīt pušu līdztiesības principa pārkāpumu.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras lektors *Mg. iur.* Jānis Lapsa – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo neierobežo tajā ietvertās pamattiesības.

Civilprocesa likumā neesot paredzēta iespēja pieteikt noraidījumu ne tikai kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā, bet arī citos gadījumos, tostarp tad, kad tiek izlemts jautājums par prasības pieteikuma pieņemšanu un civillietas ierosināšanu vai jautājums par prasības nodrošināšanu. Civilprocesa likumā neesot paredzēta iespēja pieteikt noraidījumu arī pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas tiesnešiem, kas lemj par apelācijas sūdzības virzību un tādējādi arī par apelācijas tiesvedības ierosināšanu. Šāda kārtība nodrošinot procesuālo ekonomiju. Būtiski esot tas, ka jautājumu par apelācijas tiesvedības ierosināšanu izlemj tiesnesis vienpersoniski, bet jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu – trīs tiesneši koleģiāli.

Gan civilprocesā, gan administratīvajā procesā un kriminālprocesā par kasācijas tiesvedības ierosināšanu lemjot tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā. Šā jautājuma koleģiālajai izlemšanai būtu jānovērš lietas dalībnieku bažas par iespējamu atsevišķa tiesneša neobjektivitāti, jo lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt pieņemts tikai vienbalsīgi. Atšķirībā no administratīvā procesa un civilprocesa, kriminālprocesā apsūdzētā persona tiek informēta par tiesnešiem, kas izlems jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, un tai

tiekot nodrošināta iespēja pieteikt šiem tiesnešiem noraidījumu. Taču starp minētajiem tiesvedības procesa veidiem pastāv objektīvas atšķirības. Proti, kriminālprocesam esot raksturīga būtiskāka ietekme uz personas pamattiesībām nekā civilprocesam vai administratīvajam procesam. Tādēļ likumdevējs esot izšķīries par to, ka kriminālprocesā lielāks svars ir piešķirams personas, nevis sabiedrības interesēm.

Satversmes tiesa esot atzinusi, ka noraidījuma institūts ir pakārtots tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas. Ņemot vērā tiesneša amatu, tā ieņemšanai nepieciešamo kvalifikāciju un tiesnešiem garantēto neatkarību, tiesnesim pašam vajagot būt spējīgam objektīvi izvērtēt, vai pastāv apstākļi, kas varētu radīt šaubas par viņa objektivitāti. Tā kā Augstākās tiesas lēmumi nav pārsūdzami, esot prezumējams, ka par Augstākās tiesas tiesnešiem kļūst personas, kas atbilst augstākajiem profesionālajiem un morāles standartiem un spēj atstatīties gadījumos, kad varētu rasties šaubas par to objektivitāti.

Kasācijas instances tiesā izšķirošā nozīme esot tieši publiski tiesiskajām interesēm, taču publiski tiesiskās intereses un lietas dalībnieku privātās intereses neesot savstarpēji izslēdzošas un likumdevējs esot tiesīgs izšķirties par to, ciktāl kasācijas tiesvedībā tiek ņemtas privātās intereses un ciktāl – publiski tiesiskās intereses, lai nodrošinātu civilprocesa efektivitāti. Likumdevējs esot tiesīgs pēc sava ieskata noteikt, vai personai ir tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu. Likumdevējam esot pienākums paredzēt tādu tiesisko kārtību, kas ļautu nodrošināt tiesas objektivitāti, taču personai no Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizrietot tiesības prasīt, lai likumdevējs to izdara kādā noteiktā veidā. Civilprocesa likumā paredzētā kārtība, atbilstoši kurai tiek izlemts jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, nodrošinot tiesas objektivitāti. Arī Satversmes tiesa esot atzinusi šo kārtību par tādu, kas kopumā ļauj efektīvi īstenot tiesības uz taisnīgu tiesu. Tas, ka lietas dalībniekiem civilprocesā nav tiesību pieteikt noraidījumu tiesnešu kolēģijai, kas izlemj jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, nodrošinot procesuālo ekonomiju un civilprocesa efektivitāti.

Tiesas sēdē Jānis Lapsa papildus norādīja, ka tiesas objektivitātes garantijām visos procesos jābūt vienādām, taču uzsvēra, ka starp dažādiem tiesvedības procesiem pastāv objektīvas atšķirības. Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu procesā, atšķirībā no civilprocesa, valsts vēršoties pret privātpersonu. Tādēļ kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu procesā varot būt nepieciešams paredzēt noraidījuma institūtu arī tad, ja civilprocesā līdzīgā stadijā šis institūts nav paredzēts. Turklāt apstrīdētā norma neliedzot lietas

dalībniekiem lūgt Augstāko tiesu sniegt informāciju par tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Secinājumu daļa

9. Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējas pārstāve Elīna Čakste pieteica noraidījumu Satversmes tiesas tiesnesim Gunāram Kusiņam. Noraidījums tika pamatots ar to, ka iepriekš Gunārs Kusiņš ieņēmis Saeimas Juridiskā biroja vadītāja amatu. Būdams Saeimas Juridiskā biroja vadītājs, viņš esot piedalījies Saeimas Juridiskās komisijas 2008. gada 7. maija sēdē, kurā citstarp tika vērtēta apstrīdētā norma. Tādējādi Gunāram Kusiņam varot būt iepriekš izveidojies viedoklis par apstrīdētās normas satversmību, un līdz ar to pastāvēt šaubas par viņa objektivitāti izskatāmajā lietā. Saeimas pārstāvis tiesas sēdē norādīja, ka Gunārs Kusiņš kā Satversmes tiesas tiesnesis jau iepriekš ir izskatījis lietas par savulaik Saeimas pieņemto tiesību normu satversmību un arī izskatāmajā lietā nav šaubu par viņa objektivitāti (*sk. 2020. gada 11. jūnija tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 2. sēj. 96.–100. lp.*).

Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Gadījumos, kad personai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai, Satversmes tiesa ir tā tiesu varas institūcija, kurā persona var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu*). Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 25. panta piekto daļu Satversmes tiesas tiesnešiem nevar pieteikt noraidījumu. Tomēr Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu ir nepieciešams nodrošināt arī Satversmes tiesas procesā. Tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos Satversmes tiesa noraidīja Pieteikuma iesniedzējas pārstāves pieteikto noraidījumu, norādot, ka sava lēmuma motivāciju sniegs nolēmumā (*sk. 2020. gada 11. jūnija tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 2. sēj. 100. lp.*). Līdz ar to Satversmes tiesa sniedz vērtējumu par Pieteikuma iesniedzējas pārstāves argumentiem.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka saskaņā ar Satversmes 89. pantu Satversmes 92. panta pirmais teikums ir konkretizējams kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2019-15-01 10. punktu*).

Pamats tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas vai tiesneša noraidīšanai var būt tādi apstākļi, kas izraisa objektīvas šaubas par viņa objektivitāti, sakarā ar to, ka:

1) tiesnesis iepriekš ir piedalījies tiesvedības pamatā esošajā strīdā vai tā risināšanā (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2003. gada 6. maija sprieduma lietā „Kleyn and Others v. the Netherlands”, pieteikumi Nr. 39343/98, 39651/98, 43147/98 un 46664/99, 196.–200. punktu*);

2) tiesnesis ir personiski ieinteresēts tiesvedības procesa iznākumā (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1989. gada 22. jūnija sprieduma lietā „Langborger v. Sweden”, pieteikums Nr. 11179/84, 35. punktu*).

Pirms kļūšanas par Satversmes tiesas tiesnesi Gunārs Kusiņš ieņēma Saeimas Juridiskā biroja vadītāja amatu. No Saeimas kārtības ruļļa 94. panta, 95. panta pirmās daļas 7. punkta un 106. panta izriet, ka Saeimas Juridiskā biroja galvenais uzdevums ir sniegt atzinumus (priekšlikumus) Saeimas komisijām par likumprojektu un citu aktu projektu atbilstību likumdošanas tehnikas un kodifikācijas prasībām. Tādējādi Gunārs Kusiņš nav lēmis par apstrīdētās normas pieņemšanu. Turklāt, vērtējot konstitucionālās tiesas tiesneša objektivitāti, ir jāņem vērā konstitucionālās tiesvedības un konstitucionālajā tiesā izskatāmo lietu raksturs. Konstitucionālās tiesas tiesneša pienākums atstatīties un noraidījuma pieteikums konstitucionālās tiesas tiesnesim nedrīkst radīt tādu situāciju, ka konstitucionālā tiesa vairs nebūtu spējīga funkcionēt.

Konstitucionālās tiesas tiesneša viedoklis par tiesisko regulējumu pats par sevi nevar būt iemesls tam, lai viņš atstatītos no lietas izskatīšanas, vai vienīgais pamats viņa noraidīšanai. Pamats konstitucionālās tiesas tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas vai viņa noraidīšanai varētu būt tādi apstākļi, kas liecina par iespējamu tiesneša personisku ieinteresētību panākt konkrētu lietas iznākumu. Izskatāmajā gadījumā nav konstatējami tādi apstākļi, kas liecinātu par Gunāra Kusiņa neobjektivitāti. Savukārt Gunāra Kusiņa kā Saeimas Juridiskā biroja vadītāja dalība Saeimas Juridiskās komisijas sēdē, kurā citstarp tika apspriesta apstrīdētā norma, pati par sevi nevar būt iemesls viņa objektivitātes apšaubīšanai.

10. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo neparedz lietas dalībnieku tiesības pieteikt noraidījumu Augstākās tiesas tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.” Jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, „taisnīga tiesa” kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Tādējādi atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajam teikumam valstij ir pienākums izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu un arī pienākums pieņemt tādas procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspriešanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2008. gada 9. maija sprieduma lietā Nr. 2007-24-01 8. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka starp dažādiem tiesvedības procesiem pastāv objektīvas atšķirības un likumdevējam ir rīcības brīvība gan pieņemt procesuālos likumus un noteikt to kategoriju lietas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 17. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 11.1. un 16.1.2. punktu*). Satversmes 92. panta pirmais teikums neparedz valstij pienākumu visās lietu kategorijās noteikt personai tiesības pārsūdzēt spriedumu kasācijas kārtībā (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 11.1. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12.1. punktu*). Tomēr, ja likumdevējs paredz personai tiesības kādā lietu kategorijā pārsūdzēt nolēmumu augstākas instances tiesā, tad likumdevējam jānodrošina, ka pārsūdzības process atbilst tiesas pieejamības, taisnīgas procedūras un citām taisnīgas tiesas prasībām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 10.2. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12.2. punktu*).

Tiesvedības process aptver ne tikai lietas izskatīšanu pēc būtības vienā vai vairākās tiesu instancēs, bet arī tiesvedības procesa ietvaros veicamās procesuālās darbības, kuru mērķis ir nodrošināt taisnīgu, objektīvu un vispusīgu lietas izskatīšanu, kā arī tiesas pieņemto nolēmumu izpildi. Tādēļ personas tiesības uz taisnīgu tiesu ir jānodrošina visā tiesvedības procesa garumā neatkarīgi no tiesu instances, kurā lieta tiek skatīta, un tiesvedības procesa stadijas. Proti, Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu ne tikai tad, kad lieta tiek skatīta pēc būtības, bet arī citās tiesvedības procesa stadijās. Savukārt dažādām tiesvedības procesa stadijām var būt atšķirīgs raksturs, proti, tām var būt atšķirīgi mērķi, un tajās tiesa var risināt atšķirīgus jautājumus.

Līdz ar to Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa ikvienā tiesvedības procesa stadijā nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu attiecīgās tiesvedības procesa stadijas raksturam atbilstošā veidā.

11. Satversmes 92. panta pirmais teikums citstarp prasa nodrošināt tiesas objektivitāti jeb neitralitāti. Proti, tiesvedības process nevar būt taisnīgs bez tiesas objektivitātes garantijām, kas atzītas par vienu no Satversmes 92. panta pirmā teikuma elementiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. 2012-13-01 12.1. punktu un 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.1. punktu*). Objektivitātei ir svarīga nozīme tiesneša amata pienākumu pienācīgā veikšanā. Tā attiecas ne vien uz pašiem nolēmumiem, bet arī uz procesu, kurā nolēmumi tiek taisīti (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2016-01-01 10.3. punktu*).

Tiesas objektivitātes jeb neitralitātes prasībai ir divi aspekti – subjektīvais un objektīvais. Pirmkārt, tiesai jābūt subjektīvi neitrālai, proti, nevienam tiesnesim nedrīkst būt personiski aizspriedumi, izlemjot lietu. Subjektīvā jeb personīgā neitralitāte tiek prezumēta, ja vien nav pierādījumu par pretējo. Otrkārt, tiesai jābūt neitrālai arī objektīvajā aspektā. Analizējot tiesas neitralitāti objektīvajā aspektā, nozīme var būt pat pieņēmumam. Turklāt pieņēmuma pamatotību nevar pārbaudīt, raugoties tikai no konkrēta tiesas procesa dalībnieka viedokļa. Ir jāvērtē arī tas, vai šaubas par tiesas neitralitāti varētu būt objektīvi pamatotas, jo demokrātiskā tiesiskā valstī tiesām ir jābaida gan iztiesājamās lietas dalībnieku, gan visas sabiedrības uzticēšanās. Lai konstatētu objektīvās neitralitātes pārkāpumu, pietiek ar to, ka pastāv apstākļi, kas norāda uz iespējamu tiesas objektīvās neitralitātes apdraudējumu. Tas nozīmē, ka ir jāsniedz pietiekamas garantijas tam, lai izslēgtu jebkādas pamatotas lietas dalībnieku vai sabiedrības šaubas par tiesas objektivitāti (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 14. maija sprieduma lietā Nr. 2012-13-01 13.2. un 14.2.3. punktu un 2018. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 13.2. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka pat šķietamai neobjektivitātei ir nozīme, jo tiesnešiem ir ne vien taisnīgi jāspriež tiesa, bet arī jārada pārliecība, ka tiesa tiek spriesta taisnīgi (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2018. gada 6. novembra sprieduma lietā „Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal”, pieteikumi Nr. 55391/13, 57728/13 un 74041/13, 149. punktu*).

Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa paredzēt pietiekamus līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai, lai izslēgtu pamatotas šaubas par tiesas objektivitāti, bet neprasa šim nolūkam izmantot kādu vienu konkrētu līdzekli vai

noteikt vairākus šā mērķa sasniegšanai paredzētus līdzekļus (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 15. februāra sprieduma lietā Nr. 2004-19-01 8. punktu*). Tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim ir tikai viens no tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.1. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka noraidījuma institūts ir viens no tiesas objektivitātes izvērtēšanas objektīvā testa elementiem (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009. gada 15. oktobra sprieduma lietā „Micallef v. Malta”, pieteikums Nr. 17056/06, 99. punktu*). Tiesas objektivitāti ir iespējams nodrošināt dažādos veidos, arī neizmantojot noraidījuma institūtu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2005. gada 15. februāra sprieduma lietā Nr. 2004-19-01 8. punktu*).

Likumdevējam saskaņā ar Satversmes 92. panta pirmo teikumu ir pienākums ikvienā tiesvedības procesa stadijā nodrošināt tiesas objektivitāti, bet nav pienākuma šā mērķa sasniegšanai ikvienā tiesvedības procesa stadijā obligāti paredzēt noraidījuma institūtu. Likumdevējs ir tiesīgs, ņemot vērā konkrētās tiesvedības procesa stadijas raksturu, paredzēt vienu vai vairākus dažādus līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai, ciktāl šie līdzekļi ir pietiekami, lai nodrošinātu tiesas objektivitāti šajā tiesvedības procesa stadijā.

Tātad saskaņā ar Satversmes 92. panta pirmo teikumu ikvienā tiesvedības procesa stadijā jānodrošina tiesas objektivitāte, paredzot šā mērķa sasniegšanai pietiekamus līdzekļus atbilstoši konkrētās tiesvedības procesa stadijas raksturam.

12. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka saskaņā ar apstrīdēto normu jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības izskatīja Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā. Pieteikuma iesniedzēja tiesnešu kolēģijas sastāvu uzzināja pēc tam, kad saņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, un tādēļ nevarējusi pieteikt noraidījumu vienam no tiesnešiem, par kura objektivitāti tai bijušas šaubas (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 1.–2., 85. lp.*).

Ja persona Satversmes tiesā apstrīd tiesvedības procesa tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, uzskatot, ka tas nenodrošina tiesas objektivitāti, ir būtiski nošķirt jautājumu par apstrīdētā tiesiskā regulējuma satversmību no pieteikuma iesniedzēja subjektīvās attieksmes pret konkrēto tiesvedības procesu. Proti, saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. pantu Satversmes tiesa tai noteiktās kompetences ietvaros izskata lietas

par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kā arī citas ar šo likumu tās kompetencē nodotās lietas. Satversmes tiesai nav noteikta kompetence pārbaudīt, vai pieteikuma iesniedzēja izteiktās šaubas par konkrēta tiesneša objektivitāti ir pamatotas un vai noraidījuma pieejamība būtu ietekmējusi tiesvedību attiecīgajā lietā. Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto tiesību uz objektīvu tiesu aizskārums šādā gadījumā rodas tad, ja personas lieta ir izskatīta konkrētā procesuālajā kārtībā.

Tiesisko regulējumu nevar izprast ārpus tiesību sistēmas, kurā tas funkcionē. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 14. panta pirmo daļu tiesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzētajos gadījumos. Atbilstoši šā panta otrajai daļai tad, ja iestājies kāds no minētajiem apstākļiem, tiesnesim ir pienākums atstatīties no lietas izskatīšanas, bet atbilstoši šā panta trešajai daļai tad, ja tiesnesis šādā situācijā nav sevi atstatījis, lietas dalībnieki var pieteikt viņam noraidījumu. Šā panta ceturrtā daļa paredz, ka tiesneša noraidīšanas pamatu un noraidījuma izskatīšanas kārtību nosaka likums.

Civilprocesa likuma 19.–22. pants nosaka vispārīgu kārtību noraidījuma pieteikšanai un izlemšanai, kā arī noraidījuma apmierināšanas sekas civilprocesā. Tādējādi Civilprocesa likumā ir paredzētas lietas dalībnieku tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim. Informācija par tiesnešiem, kas izskatīs lietu pirmās un apelācijas instances tiesā, lietas dalībniekiem tiek sniegta pēc tam, kad tiesvedība attiecīgās instances tiesā ir ierosināta, bet pirms lietas izskatīšanas pēc būtības (*sk. Civilprocesa likuma 154. panta 2. punktu, 159., 160. un 250.²² pantu, 250.²⁵ panta pirmo un 1.¹ daļu, 250.³³ pantu, 250.⁷⁵ panta pirmo daļu, 428. panta otro daļu un 440.¹¹ panta pirmo daļu*). Arī kasācijas instances tiesā saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.³ panta otro daļu un 467. pantu pēc kasācijas tiesvedības ierosināšanas lietas dalībnieki tiek informēti par tiesas sastāvu, kas izskatīs lietu kasācijas kārtībā, un ir tiesīgi pieteikt noraidījumu tajā ietilpstošiem tiesnešiem.

Nedz apstrīdētā norma, nedz citas Civilprocesa likuma normas neparedz kārtību, kādā lietas dalībnieki varētu pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, un neparedz arī tiesības pieteikt tiem noraidījumu. Arī Saeima atbildes rakstā norāda, ka tiesiskais regulējums neparedz personas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civilprocesā, taču pastāv citi līdzekļi, kas šajā tiesvedības procesa stadijā nodrošina tiesas objektivitāti (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 119.–125. lp.*).

Tātad Civilprocesa likuma tiesiskais regulējums neparedz lietas dalībnieku tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lems par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

13. Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, visupirms jānoskaidro, kādi līdzekļi tiesas objektivitātes nodrošināšanai ir paredzēti kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā, bet pēc tam jāizvērtē, vai paredzētie līdzekļi ir pietiekami tiesas objektivitātes nodrošināšanai, ņemot vērā šīs tiesvedības procesa stadijas raksturu.

Tiesas objektivitāti kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā nodrošina visupirms Satversmes 83. pants, kurā ir ietverts tiesneša neatkarības princips.

Tiesneša neatkarības princips prasa, lai likumdevējs izveidotu tādu tiesu sistēmu, kas nodrošinātu gan tiesas neatkarību kopumā, gan arī tiesneša neatkarību un objektivitāti katrā konkrētajā lietā. Likuma „Par tiesu varu” normas konkretizē šo vispārējo tiesību principu, nosakot vispārējos līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai, kas ir attiecināmi uz jebkuru tiesvedības procesu, – augstas tiesnešu izglītības un profesionālās kvalifikācijas prasības un augstus ētikas, godīguma un objektivitātes standartus (*sk. likuma „Par tiesu varu” 51.–55. pantu, 86. panta pirmo daļu, 89. panta pirmo, trešo, ceturto un piekto daļu un 91.¹–91.⁴ pantu*).

Savukārt likuma „Par tiesu varu” 14. pants paredz tiesneša pienākumu atstatīties no lietas izskatīšanas, ja viņš tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzētajos gadījumos. Noraidījuma institūts ir pakārtots tiesneša pienākumam atstatīties no lietas izskatīšanas. Proti, atbildība par to, lai būtu nodrošinātas personas tiesības uz objektīvu tiesu, visupirms gulstas uz katru tiesnesi, kas izskata lietu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15.2. punktu*).

Papildus minētajiem vispārējiem līdzekļiem kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā Civilprocesa likuma normas paredz arī citus tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļus. Apstrīdētā norma noteic, ka jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civillietā izlemj trīs tiesneši koleģiāli. Savukārt saskaņā ar Civilprocesa likuma 464. panta otro un trešo daļu tiesnešu kolēģija lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var pieņemt tikai vienbalsīgi. Proti, ja kaut viens tiesnesis uzskata, ka lieta ir izskatāma

kasācijas instancē, tiesnešu kolēģijai ir pienākums pieņemt lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu.

Tāpat tiesiskais regulējums paredz vairākus līdzekļus tiesas objektivitātes nodrošināšanai kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā.

14. Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai tiesas objektivitātes nodrošināšanas līdzekļi, kas paredzēti kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā, ir efektīvi un tādējādi arī pietiekami, ņemot vērā šīs tiesvedības procesa stadijas raksturu.

14.1. Kasācijas instances tiesas kompetence būtiski atšķiras no pirmās instances un apelācijas instances tiesas kompetences. Proti, kasācijas instances tiesai nav jāpārvērtē lietas faktiskie apstākļi vai jāpārbauda pierādījumi, bet tās uzdevums ir izvērtēt pārsūdzētajā tiesas spriedumā veikto tiesību normu piemērošanu un pārliecināties, ka tās ir piemērotas pareizi. Kasācijas instances tiesā nozīme ir vienlaikus gan publiski tiesiskajām, gan lietas dalībnieku interesēm un tās ir nepieciešams savstarpēji līdzsvarot. Proti, kasācijas instances tiesa veic nozīmīgu uzdevumu – līdzvaro indivīda un sabiedrības intereses, lai nodrošinātu tiesiskuma un taisnīguma principu īstenošanu demokrātiskā tiesiskā valstī (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 14. punktu*).

Kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā saskaņā ar Civilprocesa likuma 464. un 464.¹ pantu tiesnešu kolēģija triju tiesnešu sastāvā var pieņemt lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu vai par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Lai pieņemtu kādu no minētajiem lēmumiem, tiesnešu kolēģija vispirms pārliecinās par to, ka nav iestājušies formāli nosacījumi, kas paši par sevi ir pamats kasācijas tiesvedības ierosināšanai vai atteikumam ierosināt kasācijas tiesvedību. Pēc tam, ja nav iestājies neviens no minētajiem nosacījumiem, tiesnešu kolēģijai citstarp ir jāvērtē pārsūdzētais spriedums, lietas materiāli un kasācijas sūdzībā ietvertie argumenti. Proti, ja attiecīgajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies judikatūra, tiesnešu kolēģijai jāpārbauda, vai pārsūdzētais spriedums tai atbilst. Savukārt tad, ja judikatūra šajos tiesību jautājumos nav izveidojusies, tiesnešu kolēģijai jāizvērtē, vai ir acīmredzams pamats uzskatīt, ka pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-13-01 16.4. punktu*).

Tā tad tiesnešu kolēģija šajā tiesvedības procesa stadijā pārbauda kasācijas sūdzības atbilstību kasācijas principam un izvērtē pārsūdzētā sprieduma pirmšķietamo pareizību. Ja konkrētajā lietā nav konstatējami tādi tiesību jautājumi, par kuriem kasācijas instances tiesai būtu nepieciešams izteikties, lai aizsargātu publiskās intereses, un pārsūdzētais spriedums ir pirmšķietami pareizs, tiesnešu kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Turklāt kasācijas instances tiesai ir atvēlēta rīcības brīvība lemt par kasācijas tiesvedības ierosināšanu tādā gadījumā, kad kasācijas sūdzība neatbilst kasācijas principam (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 15. punktu*). Demokrātiskā tiesiskā valstī tiesnešu kolēģija savas rīcības brīvības ietvaros ir tiesīga ierosināt kasācijas tiesvedību arī tādā gadījumā, kad konkrētajā lietā ir risināms tiesību jautājums, par kuru kasācijas instances tiesai būtu nepieciešams izteikties, piemēram, lai lemtu par nepieciešamību mainīt pastāvošo judikatūru.

Tiesneši, kas lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu civilprocesā, pārbauda formālus nosacījumus, kā arī vērtē pārsūdzēto tiesas spriedumu, kasācijas sūdzībā norādītos argumentus un lietas materiālus vienīgi tiktāl, ciktāl tas nepieciešams, lai noskaidrotu, vai pastāv nepieciešamība ierosināt kasācijas tiesvedību atbilstoši kasācijas tiesvedības mērķiem. Šāds tiesnešu vērtējums nav pielīdzināms lietas izskatīšanai pēc būtības kasācijas instances tiesā.

Tas, ka jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu tiek izlemts koleģiāli un lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt pieņemts tikai vienbalsīgi, kopsakarā ar tiesnešiem noteiktajām augstajām kvalifikācijas un ētikas prasībām novērš iespēju, ka atsevišķs tiesnesis, par kura objektivitāti varētu būt saprātīgas šaubas, spētu panākt to, ka tiek pieņemts lietas dalībniekam nelabvēlīgs lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Savukārt gadījumā, kad tiesnešu kolēģija pieņem lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, tiesvedība civillietā turpinās kasācijas instances tiesā. Izskatot lietu kasācijas instances tiesā, lietas dalībniekiem saskaņā ar Civilprocesa likuma 464.³ panta otro daļu un 467. pantu tiek nodrošinātas tiesības pieteikt noraidījumu tiesas sastāvā ietilpstošajiem tiesnešiem.

14.2. Saeima atbildes rakstā norādīja, ka uz izskatāmo lietu nevar attiecināt Satversmes tiesas secinājumus lietā Nr. 2017-16-01 par nepieciešamību nodrošināt lietas dalībniekiem iespēju pieteikt noraidījumu apelācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā administratīvo pārkāpumu procesā. Saeimas viedoklis pamatots ar apsvērumiem par to, ka attiecībā uz administratīvo pārkāpumu lietām, kas Konvencijas 6. panta un Satversmes 92. panta pirmā teikuma izpratnē var tikt

pielīdzinātas krimināllietām, ir piemērojami augstāki tiesību uz taisnīgu tiesu standarti (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 121.–122. lp.*). Turpretim Pieteikuma iesniedzēja pārstāve tiesas sēdē norādīja, ka nav pamata atšķirīgi vērtēt prasību par tiesas objektivitāti civilprocesā un kriminālprocesā (*sk. 2020. gada 11. jūnija tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 2. sēj. 106.–107. lp.*).

Satversmes tiesa 2018. gada 15. marta spriedumā lietā Nr. 2017-16-01 atzina, ka Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas, ciktāl tās neparedzēja iespēju pieteikt noraidījumu tiesnešiem, kas lemj par apelācijas tiesvedības ierosināšanu administratīvā pārkāpuma lietā, neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta sprieduma lietā Nr. 2017-16-01 15. punktu*). Proti, lietā Nr. 2017-16-01 Satversmes tiesa vērtēja tāda tiesiskā regulējuma satversmību, kas noteica kārtību tiesvedības ierosināšanai administratīvo pārkāpumu lietās apelācijas instances tiesā, kuras kompetence būtiski atšķiras no kasācijas instances tiesas kompetences.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir vērtējusi tādu tiesisko regulējumu, kas attiecas uz dažādiem tiesvedības procesa veidiem un uz dažādām tiesvedības procesa stadijām šo procesu ietvaros, proti, gan uz tiesvedības ierosināšanas stadiju, gan uz lietas izskatīšanu pēc būtības, un secinājusi, ka atšķirīga rakstura tiesvedības procesa veidos un stadijās tiesas objektivitāte var tikt nodrošināta ar atšķirīgiem līdzekļiem. Satversmes 92. panta pirmais teikums neprasa nodrošināt tiesas objektivitāti kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā ar tādiem pašiem līdzekļiem kā apelācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā administratīvo pārkāpumu lietās.

Ja lietas dalībniekiem tiktu piešķirtas tiesības pieteikt noraidījumu kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā, tiktu izjaukta Civilprocesa likuma sistēma, atbilstoši kurai tiesības pieteikt noraidījumu lietas dalībniekiem ir noteiktas tikai lietas izskatīšanas stadijā un nav paredzētas tiesvedības ierosināšanas stadijā pirmās instances vai apelācijas instances tiesā. Turklāt noraidījuma institūta paredzēšana kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā apgrūtinātu tiesnešu kolēģiju darbu, jo tad lietas dalībniekiem būtu iepriekš paziņojams tiesnešu kolēģijas sastāvs, jāuzklausā citu lietas dalībnieku viedoklis par pieteiktu noraidījumu un noraidījums jāizlemj noteiktā procedūrā, kas prasītu neadekvātu darba un laika resursu ieguldījumu. Lai gan likumdevējs ir tiesīgs arī šajā tiesvedības procesa stadijā ieviest noraidījuma institūtu, no Satversmes 92. panta pirmā teikuma neizriet likumdevēja pienākums to ieviest.

Tādējādi, ņemot vērā kasācijas instances tiesas funkcijas un tiesnešu kolēģijas kompetenci kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā, kā

arī to, ka tiesnešu kolēģija lemj par kasācijas tiesvedības ierosināšanu koleģiāli un lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var pieņemt tikai vienbalsīgi, Satversmes tiesa uzskata, ka normatīvajos aktos paredzētie līdzekļi ir pietiekami un efektīvi tiesas objektivitātes nodrošināšanai šajā tiesvedības procesa stadijā.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

15. Lietas izskatīšanas gaitā Satversmes tiesa konstatēja, ka gadījumā, ja lietas dalībnieks kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā piesaka noraidījumu Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas tiesnešiem, tiesnešu kolēģija izlemj noraidījumu pēc būtības (*sk., piemēram, Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģijas 2019. gada 26. jūnija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-214/2019 un 2019. gada 16. decembra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. SKC-342/2019*). Ja pēc tam, kad saņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, lietas dalībnieks konstatē, ka lēmumu pieņēmis tiesnesis, par kura objektivitāti viņam ir šaubas, lietas dalībnieka iebildumi pret konkrēto tiesnesi tiek izņemti, izskatot lietu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (*sk., piemēram, Augstākās tiesas 2013. gada 16. decembra lēmumu lietā Nr. SJC-0023-13*).

Satversmes 92. panta pirmais teikums neprasa, lai kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā civilprocesā tiktu nodrošinātas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnešiem. Tomēr šī norma uzliek ikvienam tiesnesim pienākumu nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Savukārt Satversmes 83. pantā ietvertais tiesneša neatkarības princips ļauj tiesai tās rīcības brīvības ietvaros sniegt vērtējumu par lietas dalībnieku argumentiem, kas, pēc tiesas ieskata, ir svarīgi lietas dalībnieku vai citu personu tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nodrošināšanai.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Civilprocesa likuma 464. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2020. gada 16. jūlijā.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Ineta Ziemele